

СВЯТО КУПАЛА ВЧОРА Й СЬОГОДНІ: ВІДНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЇ

*Викладені тут загальні думки і спостереження ґрунтуються на досвіді проведення купальських свят у міських умовах різними закладами й товариствами. Ясна річ, у кожному з таких випадків йдеться насамперед про **відтворення** народного свята, **демонстрування** його широкому загалові. Але поклавши собі мету **ВІДНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО НАРОДНОГО СВЯТА**, або ще й **АДАПТАЦІЮ ЙОГО ДО СУЧАСНИХ МІСЬКИХ УМОВ**, ми відкриваємо для себе цілком нові завдання, проблеми і перспективи. Про них і піде мова.*

=====

ТРАДИЦІЙНЕ НАРОДНЕ свято Купала на сільських теренах

Купало, Купало,
чи ти з неба впало,
Чи з землі взялося,
що таке вдалося?
(З народної пісні).

Купальське свято має давнє і цікаве коріння. Колись воно припадало на день літнього сонцестояння, тому основні символи свята – опудало-“Купайло”, деревце-“Маринонька”, вінок, колесо, взагалі вода і вогонь – належать до космогонічних. Свято Купала в традиційному календарі є протилежним Коляді – зимовому сонцестоянню. У народі кажуть, що цього дня сонце “грає”, дерева можуть переходити з місця на місце, а зілля має найбільшу цілющу силу. Загальновідомою є легенда про чудодійний цвіт папороті, що з’являється тільки на мить саме у купальську ніч. Вважалося, що на Купала дуже активно виявляється різна “нечиста сила”; але саме цього дня, наприклад, на Поліссі люди могли виявити і покарати відьму...

Купала (як і Коляда – Різдво Христове) за новим календарем змінило своє датування, Будучи за кількасотлітньою традицією пов’язане з християнським святом Різдва Св.Івана Предтечі, воно перейшло разом з ним від 21-22 червня на 6-7 липня за новим стилем. Для багатьох і багатьох поколінь українців “Іван” і “Купало” вже нероздільні; про це свідчить безліч пісень з давніми архаїчними мелодіями і приспівками: “Купала на Івана!”, “Іване, Йване!”, “Купайла! Грало сонечко на Йвана!” тощо. Відтак в одних районах Купала святкували у ніч проти Св.Івана – 6 липня за новим стилем, а в інших – власне на Св.Івана, 7 липня.

Дослідники припускають, що купальський обряд потоплення деревця-“Мариноньки” – залишок давнішого, в якому мало місце людське жертвоприношення землі за майбутній урожай. Також знаємо з літописів, що за дохристиянських часів цієї ночі хлопці “умикали” собі майбутніх дружин. Ясна річ, подібні моменти (як і взагалі участь в нехристиянських обрядах) церквою, м’яко кажучи, не благословлялися. З часом обрядове, сакральне значення купальських ритуалів забулося, і свято стало просто традиційною молодіжною розвагою, яка виразно зберігала мотиви парубання молоді. Окрім того, головними дійовими особами свята були вода і вогонь – їх поєднання в різних моментах (спалення опудала і потоплення деревця; свічки на вінках, що пливуть по воді; пущене з пагорба у воду запалене колесо; звичай стрибати через вогонь і купатися цієї ночі тощо).

=====

Як відбувалося НАРОДНЕ купальське свято

Значні території Полісся й Карпат свята Купала просто не знають: в одних місцях воно давно зникло, в інших його не пригадують зовсім. Розвинений купальський обряд пам'ятає Лівобережжя (у т.ч. й Чернігівщина), центральні області України, Східне Поділля. Спираючись на документальні записи з різних районів, можна приблизно вивести такий ніби “середньоарифметичний” сценарій купальського свята – як воно було в народі. **Усі наведені нижче дії мали свої регіональні варіанти й відмінності.**

+++++

Десь надвечір хлопці починають зносити на умовлене місце – біля річки чи ставка – дрова для багаття; разом зносять (часом – і крадуть) звідусіль різні уламки, сміття, старе взуття, дерев'яний непотріб – хай воно згорить у очисному купальському вогні, а з ним піде з людського життя все негодяще й непотрібне. Хлопці також вирубують і вкопують на місці гуляння деревце (найчастіше це молода верба) – “Купайлицю”, або “Мариньку”.

Тим часом дівчата беруть удома стрічки й різнокольорові клаптики, збирають зілля і квіти, приносять їх оберемками до деревця. Плетуть вінки і прикрашають “Мариньку” вінками, стрічками, свічками. (В окремих районах Вінниччини, наприклад, плетуть із вишень такі собі “качани”, як велика кукурудза, і теж вішають на деревце).

Робили також солом'яне опудало – “Купайло”; вдягали його в стару сорочку; подекуди “Купайло” теж прикрашали вінками. Протягом свята “Купайло” має згоріти, а “Марена” – потонути; в одних селах це роблять відразу, в інших – наприкінці гуляння. Деревце-“Мариньку” після потоплення у воді розламують, а гілочки й прикраси з неї розбирають по домівках; за повір'ям, якщо гілочку покласти на грядці, то добре вродить городина.

У деяких районах поруч із деревцем і опудалом встановлювали також віху з колесом нагорі; її теж прибирали зіллям і стрічками.

Доки стемніє, усе це робиться, плететься, прикрашається. Дівчата переспівують купальські пісні вуличного характеру, подібні до вуличних веснянок, у яких дражнять хлопців, натякають на чийсь взаємні симпатії тощо. Хлопці відповідають різними кпинами, часом теж відспівують що-небудь.

Розваги з вогнем починаються з настанням темряви. Запалюють свічки на “Мариньці”; дівчата довкола неї водять танок. Потім хлопці й дівчата парами стрибають через багаття. Це – ворожіння: якщо руки над вогнем не розчепляться, пара одружиться. Стрибають і поодиночі, особливо хлопці – через більший вогонь. Вважається, що обпектися може тільки людина лиха або з нечистою совістю.

Десь у цю пору також пускають з гори у воду запалені колеса...

Пізно вночі дівчата окремо від хлопців ідуть пускати на воду вінки; найчастіше цей звичай існує там, де вода протічна. В деяких районах дівчина плете два вінки – один за себе, один за свого хлопця – і, пустивши їх поодиночі, дивиться: зійдуться на воді чи ні? Якщо зійдуться – пара одружиться. Проте частіше дівчина пускає на воду один вінок. Попливе швидко – швидко піде заміж; крутитиметься на місці – ще рік сидітиме в дівках; потоне – поганий знак: або розлука, або чиясь смерть...

Вінки часто-густо ставили на хрестовинку, щоб не тонули; встромлювали у кожен вінок свічку. В окремих районах дівчина, забривши глибоко у воду, пускала вінок просто з голови. Вода знімала його і несла по своїй волі.

Подекуди за звичаєм хлопець має спіймати у воді вінок своєї дівчини. Цьому також надавалося великого символічного значення; це немов би закріплювало дівоче ворожіння згодою і успіхом хлопця.

Казали, що протягом купальської ночі варто скупатися.

Цього ж дня можна було виворожити, хто в селі відьмує. У деяких селах для цього над багаттям пряжили в сковороді молоко від корови, у якої відьма “відбирає”: відьмі почне пухнути живіт і вона прибіжить просити прощення. В інших місцевостях вважалося, що якщо

набрати у вузлик і забрати з собою трохи попелу від купальського багаття, відьма прийде й проситиме віддати...

ЗВИЧАЇВ, ВІРУВАНЬ І ОБРЯДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КУПАЛЬСЬКИМ СВЯТОМ, У НАРОДІ БЕЗЛІЧ. ОСНОВНІ Ж МОМЕНТИ – ПОЄДНАННЯ ВОГНЮ Й ВОДИ, ОЧИЩЕННЯ НИМИ І ВОРОЖІННЯ ПРО МАЙБУТНЮ ДОЛЮ.

+++++

Хоч Купала за основною своєю дією – свято молодіжне, в багатьох районах у ньому брали участь і дорослі – щоправда, доволі пасивно. Вони спостерігали за молодіжними іграми, приспівували, розмовляли між собою. Документальним прикладом може бути пісня, записана на Кіровоградщині, у с.Вільхове Ульяновського р-ну:

Вулицею йдем, Купайло несем

(купальська)

Кіровоградська обл., Ульяновський р-н,
с.Вільхове. Від Володимира Яремчука,
1999 р. Розшифрувала К.Міщенко

Помірно
♩ = 100

Ву - ли - це - ю йдем, Ку - па - йло не - сем.

Ву - ли - це - ю йдем, Ку - па - йло не - сем.

Вулицею йдем, Купайло несем. (2)
Наше Купайло у лісі було. (2)
Ми його знайшли, в село принесли. (2)
А ви, дівочки, плетіть віночки. (2)
Ви, молодиці, – по купайлиці. (2)
А ви, бабусі, збирайтеся всі. (2)
Хлопці, дивіться та й не казіться. (2)

(Коментар інформатора – Володимира ЯРЕМЧУКА з м.Ульяновка, який знайшов і записав цю пісню: “Дівчата приносили на гуляння V-подібне Купайло, а молодиці робили для дітей купайлиці – щось на зразок довгого качана з квітів і вишень”).

За своєю мелодією – та і за текстом теж – ця пісня навряд чи є вельми давньою. Обрядовою її вже не назвеш. Імовірно, вона була створена вже тоді, коли свято стало не обрядом, а просто народним гулянням.

Повніший варіант розповіді про дещо осучаснене, але традиційне свято Купала – див. Додаток у кінці.

Докладніше узагальнення про свято див., наприклад, у книжці: ВОРОПАЙ Олекса. Звичаї нашого народу (етнографічний нарис). – К., 1993. – С.409-428.

Так помалу трансформувався давній обряд, і ставав просто гарним звичаєм. А відколи за народні свята узялася впритул радянська влада, по багатьох селах запроваджувалися клубні сценарії святкування – часом навіть із “Нептунами”, “русалками” тощо. Але там, де клуби втрачали пильність, назовні знову виринали традиційні забави і пісні. Подекуди купальське свято природно існувало до останніх років, а, може, десь є і тепер. Дослідник традиційного кобзарства Кость Черемський з Харкова розповідав, що кілька років тому в одному з шевченківських сіл (Звенигородський р-н, Черкаська обл.) йому доводилося бачити стихійне купальське свято, де молодь плавала по озеру на човнах, у кожному з яких

палало невеличке вогнище. Видовище було дуже гарне і настроєве. І – **глибоко традиційне за своєю суттю**: поєднання вогню й води...

Для нас це приклад, вартий наслідування: **НОВІТНЯ ФОРМА – ТРАДИЦІЙНИЙ ЗМІСТ!**

ВІДТВОРЕННЯ І НАСЛІДУВАННЯ народного свята Купала

Почути давні купальські пісні і побачити елементи традиційного обряду можна щороку в Національному музеї народної архітектури та побуту, що у с.Пирогів під Києвом. 6 липня по обіді сюди приїзять фольклорні колективи з різних областей України. На жаль, літніх людей – а отже і давнього, традиційного репертуару – в цих гуртах стає все менше й менше...

Наприкінці 1990-х років цікавими були святкування Купала в Київському Кобзарському Цеху. Гурт щороку складався стихійно із знайомих і напівзнайомих людей. Близько двох десятків хлопців і дівчат, кілька людей середнього віку сходилися на мальовничому узліссі біля річки Ірпінь, розпалювали багаття. Переважна більшість учасників хоча б трохи знала, про що буде мова. Кілька дівчат-фольклористів знало купальські пісні. І свято котилося саме собою з вечора до ранку, приносячи всім учасникам відчуття чогось глибокого, закоріненого, споконвічного. А ще – фантастично красиві спогади...

ОРГАНІЗОВАНЕ свято Купала в Києві **(з досвіду етнографічного хору “Гомін”)**

Навіть з небагатьох окремих деталей, наведених у попередньому розділі, неважко помітити таку собі “камерність” цього народного свята. По-перше, всі його учасники були змалку знайомі між собою – на гуляння найчастіше сходилося не ціле село, а окремий куток. Поруч із бучними й голосними епізодами (стрибання через багаття, взаємні кпини між дівчатами й хлопцями) були тихі, хвилюючі, урочисті. І потаємні теж – бо, наприклад, дівчині, яка хоче поворожити про свою майбутню долю, навряд чи потрібні свідки, куди і як попливе її вінок. Ставлячись до ворожіння серйозно, про наслідки можна звіритися своєму хлопцеві чи найближчій подрузі, але аж ніяк не дорослим учасникам свята (або – цілому Києву)...

Вже понад п’ятнадцять років етнографічний хор “ГОМІН” (керівник – Леопольд ЯЩЕНКО) проводить свято Купала в Гідропарку. Багаторічний досвід “Гомону” підтверджує, що в пусканні вінків на масовому міському святі людям подобається насамперед видовищність. Коли пізно ввечері, приміром, з Венеціанського мосту в Гідропарку кілька сотень глядачів дивляться униз, а по протоці плывуть вінки з запаленими свічками, і на всю округу лунає гарна пісня, підсилена з гучномовців, це справді красиво. Гарно також, коли є звідки покотити важке колесо, обв’язане соломою й полите соляркою: його запалюють і пускають з пагорба у воду: мабуть, оце за символікою і є Сонце, що від дня сонцестояння йде на спад; так поєднується вогонь з водою...

Ці святкування в Гідропарку відбуваються не за народним календарем, а в найближчу до купальського свята суботу: щоб наступного дня можна було відпочити, а хто схоче, то й гуляти цілу ніч.

Купальські свята “Гомону” мають значне пізнавальне навантаження: ось такі в народі є пісні, а ось так робиться деревце, а ось так пускають вінок... Керівник планує і коментує дії колективу; протягом вечора можна скласти непогане уявлення про загальний народний “сценарій” свята. Охочі (таких буває десятків три-чотири) можуть узяти участь. Решта – кілька сотень – пасивно спостерігають, сидючи на схилі чи стоячи на мосту. Моментами свято перетворюється на концерт, потім знов починається дія.

Протягом останнього десятиліття ми спостерігали у купальську ніч гарну і цілком природну тенденцію: люди (переважно молодь) приходять невеликими гуртами і розташовуються по березі протоки, палять свої вогні і при них ночують. Ми пробували вночі гостювати у таких

“купальників”, спілкувалися з ними. Переважно це ті, хто свято Купала обрав за нагоду посидіти своїм товариством біля вогню, поспілкуватися, поспівати щось під гітару, випити чарку... І краєм вуха послухати купальські пісні. Ці люди підтримують, так би мовити, пасивне існування традиції. Деякі гурти цього вечора жартома купують у Дніпрі знайомих Іванів, а коли їх бракує – тоді Івановичів...

Проте “гомінчанське” свято Купала має і свої мінуси. Вони пов’язані насамперед із неприродною для цього народного свята багатолюдністю, і, звичайно, з низькою поінформованістю людей та недотриманням техніки безпеки. По-перше, **зілля і квіти з усієї околиці після цього дня просто зникають**. По-друге, публіка напідпитку часом починає чіплятися до інших учасників свята (наприклад, якесь чудо наловить вінків, а тоді вимагає від дівчат “взаємності”: “Как, вы же говорили, что у украинцев так принято!” Іноді такі інциденти бувають і не дуже смішні). По-третє, коли п’яний лізе у воду (наприклад, “обрядово купатись”, або по чийсь вінок), то нема жодної гарантії, що він звідти вилізе. По-четверте, звичайне парубоцьке молодецтво, на зразок стрибання з мосту, теж може закінчитися трагічно. До речі, слід враховувати, що публіка у таких випадках ДУЖЕ ПАСИВНА...

Важливість – і складність! – усіх цих “оргмоментів” катастрофічно зростає із збільшенням кількості публіки. А якщо це масове загальноміське шоу!!! Як би там не було, а біля кожного куца міліціонера не поставиш. Водночас збільшується потреба задіювати присутніх до нескладної, доступної участі у святі. Тому, мабуть, варто обмежитися небагатьма традиційними елементами, які б не завдали великої шкоди навколишньому середовищу й не були б надто небезпечними для людей, – і доповнити ці елементи новими, природними для великого міста й супутніх обставин.

=====

До питання про загальноміське свято Купала, яке може згодом стати у місті ТРАДИЦІЙНИМ

Свято Купала в умовах великого міста може стати яскравою і непересічною подією. Святкова хода міськими вулицями, у якій можуть узяти участь всі охочі, розмаїті опудала-“Купайла”, барвисті вінки та карнавальні головні убори (чому б і ні?), обливання водою, а увечері – стрибки через багаття, водяні війни, хороводи й танок зі свічками довкола деревця-“Мариньки” – тут кожен знайде для себе те, що йому до вподоби...

Якщо ми прагнемо не **зробити разове святкування, а закласти традицію**, варто проаналізувати майбутні заходи також і з погляду фінансового та організаційного навантаження. Адже чому не прижилися радянські “свята” з Нептунами, водограями й русалками? Сьогодні виділили гроші – і є Нептун; наступного року не дали – і Нептуна вже нема, і колектив співати не приїхав...

На противагу, справді народне свято не потребує “масовиків”, у ньому кожен є “співорганізатором” і учасником. Щоправда, це легко робиться тільки там, де вже складена ТРАДИЦІЯ. Сьогодні нам її закладати. Отже свято має бути якомога менш залежним від міського бюджету, якомога “самостійнішим” організаційно – це значно підвищить його життєздатність у майбутньому. Щоб межа між “розважальниками” і споживачами розваг була якомога більш розмитою. І, якщо власті чи спонсори уріжуть фінансування наполовину чи на три чверті, щоб ОСНОВА свята могла лишатися незмінною з року в рік...

Отже, з властиво народних елементів для масового гуляння, ймовірно, найбільш придатні такі:

Танок довкола купальського деревця – плавний і мелодійний (узяти гарну редакцію “Кругом Мариньки”). Запрошуються до участі самі дівчата. Повний імпровіз, плавні рухи, тільки стихійно задати напрямок – по колу за сонцем. Деревце прикрашене свічками. Учасникам можна роздати по свічечці, щоб вони їх винесли з кола з собою.

Танок довкола великого вогню – прямих аналогів серед фольклорних записів не пригадується, але щось подібне цілком могло би бути – під гарні редакції народних купальських пісень. Вони бувають дуже рухливі й несподівані по ритму. Можуть брати

участь всі, і стрибати там, як завгодно. Може бути дуже вражаюча і видовищна річ – з дикуватим, “первісним” настроєм.

Стрибки через менші багаття. Їх можна розпалити кілька. Стрибають всі охочі – парами й поодиночі. Пояснити людям, що це – очищення, а стрибки парами – ворожіння. Можна нагадати, щоб були уважними і не обпеклися, а ще – про те, що купальський вогонь обпалює людей з поганими думками й намірами.

Малим дітям можна, за народним звичаєм, стрибати через вкопаний високий куц кропиви – це можна робити ще за дня, коли на свято ходитимуть з малечою.

Гарно надається до такого свята і **катання на човнах** – за умови, що поблизу є вода. Легко підігнати до берега одну з пересувних човнових станцій – наприклад, із тих, що діють у Гідропарку; звичайно, кататися публіка буде за гроші. Охочих буде багато. І, можливо, буде нагода проілюструвати ту оновлену купальську традицію зі Звенигородщини, поставивши на кілька металевих човнів з “надійними” людьми посудини з невеличкими багаттями.

Вогняне колесо – якщо є звідки його покотити у воду. Гарно, коли воно велике, важке, дерев’яне і нагадує колесо справжнього воза. Дуже видовищна і символічна річ.

Гойдалки – високі й довгі; їх може бути багато, бо людям подобається. Біля кожної має бути хтось відповідальний за безпеку. Мабуть, краще робити гойдалки-дошки на канатах – такі дають вчасне відчуття “перельоту”, і, можливо, зменшать ризик травмування (бо ж народ буде добре “підгулявши”). Крім того, якщо хтось упаде, то така дошка на зворотньому шляху не вдарить його сильно. На таких дошках можна гойдатися по одному й по двоє, а більше й не треба.

“Водограї” і “купання”. Оскільки безпосередньо поруч із дійством води може і не бути, а вогню – багато, обов’язкова участь у святі пожежних – з машинами і всім устаткуванням. Можна гарно акцентувати цей момент – заодно зробити їм “рекламу”, бо таке свято сміливо можна вважати їхнім “напівпрофесійним”. Тож поміж багаттями можна включити водограї зрошувальних систем, де вони є, а час від часу організовувати “водограї” пожежні. За теплої погоди, та ще коли музика і танці наберуть обертів, можливо, знайдеться немало охочих “обрядово скупатися” таким чином...

Ясна річ, у ході проведення свята треба передбачити також загальнолюдські танці-шманці під хорошу музику українських груп – якщо цього не буде, немала частина міста Києва піде додому розчарована. **Було б просто СУПЕР, якби зробити кілька простих аранжувань купальських пісень, що надаються до “диких” танців !!!** (Можемо запропонувати варіанти мелодій і текстів).

+++++

Треба подумати, що можна – і чого не можна! – робити з **вінками**. Якщо оголосити, що вінки – це неодмінний атрибут купальського свята, то всім довколишнім паркам буде гаплик. І не тільки паркам, а й багатьом іншим зеленим деревам і клумбам – по всьому Києву й за його межами. (Як ото буває після Трійці – з дерев тільки голе віття стирчить). Тож якщо ми закладаємо справді звичай – свято на багато років наперед – слід на це зважати. **У всіх своїх виявах свято має бути природним для великого міста.**

Хоча, звісно, вінки – це гарно. Люди в них красивішають і святковішають. Тим більше, для “дітей асфальту” буває цікаво навчитися їх плести – бо сьогодні далеко не всі “тінейджери” вміють це робити...

+++++

До речі, про “Нептунів” і “русалок”. **ЖОДНИХ “РУСАЛОК” У ПРОГРАМІ СВЯТА НЕ ПОВИННО БУТИ !!!** Історично в українській традиції русалки – це покійні предки (усі – незалежно від віку і статі). Їх у народі вшановують на Трійцю – для цього є окремий цикл русальних обрядів і обрядових пісень. А казкові європейські “запозичення” з сріблястими хвостами нам чужі і тому навряд чи потрібні. Купальське свято тисячоліттями обходилося без них.

+++++

На підходах до місця проведення свята непогано було б поставити людей, які роздавали б усім коротенькі інформашки про **народне** свято Купала, про символічне значення окремих його епізодів; про те, як гарно його можна провести своїм невеличким товариством на природі (воно саме по собі буває настільки цікаве, що про випивку можна й забути); а заодно – про хід проведення свята **тут і зараз**: програма, забави, атракціони, кіоски з їжею та напоями тощо.

Добре, якби були окремо зтиражовані й невеличкі книжечки з докладнішою розповіддю, текстами, простими нотами пісень тощо. Можемо запропонувати відповідний матеріал.

+++++

ДОДАТОК:

Документальна розповідь про сільське святкування Купала наприкінці ХХ ст.

Записала Світлана Скиба у с.Стіна
Томашпільського р-ну Вінницької обл. 31.05.2001 р.
Розшифрувала Катерина Міщенко. Мову інформатора збережено.

*Про свято Купала у с.Стіна розповідає ЧОРНА Зоя Зосимівна,
бібліотекар і керівник сільського фольклорного колективу з 30-річним
стажем.*

От сьогодні, наприклад, свято, і зранку дівчата йдуть рвуть квітки, барвінок обов'язково, і квіточки польові, щоби сплести вінок на Івана Купала, на вербу. А жінки, мами, готують обід і варять вареники у цей день із вишнями. До цього часу не їдять у нас жінки старі вишень. Доки до Івана Купайла, на Івана Купайла наварені вареники з вишнями, понаїдалися і збираються мами, бабки іти ось сюда на цей вигін, а хлопці будуть вербу закопувать, а ми будемо дивитися, як то наші дочки прийдуть, а її синок прийде – ага, чи буде він, чи йому заспівають сьогодні із мою дочкою, а чи, може, когось іншого йому заспівають, а він же до мої дочки ходить, я ж таки хочу знати чи так, чи ні. От ми приходимо сюда, вже дивимося – вже й верба закопана. Хлопці стоять, – а хлопці вибирають собі одного, який стоїть коло верби, коли сходяться дівчата і дітки з віночками – вінки з барвінку, гарні, плетені – і приносять до верби, і оцей один хлопець розвішує вінки по гіллячках верби. Ті дівчата, які вже на порозі замужества, то хлопець цієї дівчини наказується: постав так, щоб він їй не попав, а кинеш мені – я їй повинен віддати вінок. І так воно.

От уже й під вечір, всі зійшлися, і жінки собі починають співати пісню [на поширену мелодію маланкування. – М.К.]:

*Ой у Вилах дощик іде,
А в нашу Стіну вода тече.*

*Коло млина стікається,
Там наші хлопці скликаються,
Там на Купайла збираються.*

Хлопці приходять, стають собі коло верби, а дівчатка менші підходять і дають свої віночки, і хлопці розвішують їх по вербі, але вони ці віночки малих дівчатків ставлять попід низ, а старших дівчаток – верхом. От підходять і дівчатка, вже старші сходяться, а пісня продовжується.

*Ой на Івана, на Купайла,
Пішла та Галя в село вбрана (2)*

*На неї хлопці зглядаються,
Повитатися встидаються.*

*А той Іван не встидався –
Подав рученьку та й звитався.*

*Ой ти Галю, серце моє,
Сподобалося личко твоє.*

Не так личко, як ти сама,
Як на бомазі написана.

Ой ти Галю, кохаймося,
Прийде неділя – звінчаймося.

Як на бомазі на терновій
Біле личенько, чорнії брови.

Як не в цюю, то в другу
Візьму тебе я, молодую.

У цей час, як починається пісня на Івана Купайла, менші дівчатка стають у коло кругом верби – будується два кола – менші йдуть дівчатка всередині, а старші дівки і хлопці стають собі вже в зовнішнє коло. І тут молоді мами, там дівчата, молодиці помагають співати, а ми стоїмо й співаємо, бо це ж треба співати, як же ж це так? Від Івана Купайла ми знаємо хто за кого має заміж вийти, бо тут уже ми паруємо. А як ми паруємо? Теж по пісні:

Через наше село дерево возили

(купальська)

Вінницька обл., Томашпільський р-н, с Стіна.
Записала Світлана Скиба 31.05.2001 р.
від Зої Зосимівни Чорної.
Розшифрувала Катерина Міценко

Через наше село
Дерево возили.
Дерево возили,
Церкву становил(и).

Церкву становили
Із трома верхами.
Із трома верхами,
З трома куполам(и).

З трома куполами,
З трома місяцями.
З трома місяцями,
З трома зірницям(и).

Перший місяць ясний –
А той Іван красний.
Перша зірка ясна –
А та Галя крас(на).

Другий місяць ясний –
А той Петро красний.
Друга зірка ясна –
Та Марія крас(на).

Третій місяць ясний –
А той Павло красний.

Третя зірка ясна –
А та Ніна крас(на).

Тепер їх узяти
Та й попарувати.
Калина-малина,
Ягода червон(а).

Тую Галю взяти –
Іванові дати.
Ту Марію взяти
Та й Петрові дат(и).

А ту Ніну взяти
Та й Павлові дати.
Калина-малина,
Ягода червон(а).

На тім Іванові
Вишита сорочка.
А хто її вишив?
Васильова доч(ка).

А на тій і Галі
Золотий віночок.
А хто ж їй і купив?
Романів синоч(ок).

І так паруються всі. Ця пісня закінчується, починається друга. Вже цим тром парам ми поспівали, а тепер зо мною кума моя стоїть Ніна, а в неї теж є дочка, то вона й думає: а чого ж це моїй ще не співають? От уже її прийшла черга, то і їй заспівають:

*Ой за городом катран, катран,
Ходить Андрійко як пан, як пан.*

*Ой ти Ганько, серце моє,
Сподобалося личенько твоє.*

*А у городі петрушечка –
Ходить та Ганька як душечка.*

*Не так личко, як ти сама,
Як на бомазі написана...*

*Катран петрушку прикриває –
Андрійко Ганьку обнімає.*

І так пісня продовжується, продовжується далі, а ще онде кума Галя стоїть і думає: бачиш, уже всім переспівали, а моїй не співають. Співають і твоїй!

*Ой скакав коник попід гречку,
За ним той Коля із гнуздечком.*

*А у Зосімки за дверима
Стоїт ложечок ще й перина.*

*Ой стань, коню, не захластаю,
Та й поїдемо в краю Дунаю.*

*На тій перині Василь сидить,
На правій руці Зою держить.*

*В краю-Дунаю води пити,
Та й до Зосіми дівку любити.*

І ось так безперестанку співаються пісні, щоб переспівати скільки дівчат є у цьому колі всім. А малі теж сердяться: а нам що? От і малим: виберуть одну дівчинку, та й співають їй:

*Ой летів ворон понад вулицю
Та вхопив Галю за потилицю.*

*Віддай ту Галю-робітницю,
Візьми Оксанку-ледащицю.*

*Біжить Василько: гай-гай, гай-гай,
Віддай ту Гальку, віддай, віддай.*

І так уже й почали сміятися, а ті: чого це така пісня моїй дитині заприпала?.. І так уже всі переспівали і починається ломання верби. От підходять хлопці і збирають вінки. Вінки в нас не кидають на воду. Вінок повинен той хлопець, що ходив до дівчини, взяти і віддати їй цей. Вона його буде зберігати цілий рік. Вона в йому коси мие, головку мие, цілий рік вінок повинен у хаті зберігатися. І дівчина повинна принести гілочку верби і кинути у себе на грядки, де ростуть огірки. Щоб так вилися огірочки, як вився хоровод біля вербички.

Вербу поломали, розійшлися всі – у самому кінці ми, старенькі, підходимо собі теж взяти по гілочці верби. Беремо, ідемо собі додому, а на другий день аж забирають отой... патик. Це восьмого... Сьомого Івана Купайла увечері – це гуляєм вербу, а восьмого рано вже забираєм той патик. Шостого протів Івана нічого не робимо. В нас Івана Купайла – не Купала, а Купайла. І в нас на воду... через вогонь ніхто у нас не скаче теж. Того ж і пісня появилася, що рядом з нашим селом Вила: що у Вилах дощик іде, а в Стіну вода тече. Ось ця річечка – Берем(?) – сюди йде, вона тече через Вила, через Стіну, та й оце так воно і робиться....

=====